

Індексу. Зміни балу (оцінки сприйняття від року в рік) теж не є стовідсотковим показником зміни рівня корупції. Коливання в оцінці країни можуть бути обумовлені не тільки змінами уявлень про рівень корупції, але й зміною способу формування вибірки та методології. Не всі джерела, що використовує для обчислення індексу *Transparency International*, оновлюються щорічно, внаслідок цього кожен рік індекс будується, використовуючи різну кількість джерел.

Наведені обставини підкреслюють важливість продовження зусиль щодо вдосконалення національних систем оцінювання рівня корупції, що мають бути гармонізовані із універсальними (в рамках ООН) та достатньо «чутливими» щодо національного контексту.

Список використаних джерел

1. Resolution 8/10. Measurement of corruption. Eighth session of the Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/COSP/session8-resolutions.html>.

2. 71/313. Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017. URL: http://ggim.un.org/documents/A_RES_71_313.pdf.

Сопілко Ірина Миколаївна,

декан юридичного факультету

Національного авіаційного університету,

доктор юридичних наук, професор;

Лисько Тетяна Давидівна,

доцент кафедри кримінального права

і процесу юридичного факультету

Національного авіаційного університету,

кандидат юридичних наук

ПРАВОВА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Про відсутність системи корупційних кримінальних правопорушень у чинному КК України неодноразово наголошувалось у наукових колах і серед практиків. Розділ 17 Особливої частини КК охоплює більшість, однак не всі ці склади, пов'язані з корупцією. Крім того, не всі кримінальні правопорушення цього розділу є корупційними. Незрозумілим з точки зору законодавчої техніки є розміщення переліку корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, у Примітці до ст. 45 КК України. Як неодноразово наголошувалось, цей перелік недосконалий, оскільки окремі кримінальні правопорушення, що містять так званий «корупційний ризик», до нього не увійшли. Наприклад, не наділені «статусом» корупційного кримінального

правопорушення легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України). Можна однозначно стверджувати, що легалізація є один із типових складників корупційних схем. Або ст. 210 «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням» та ст. 211 «Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону», які містять пряму вказівку, що ці дії вчиняються службовими особами. Крім того, законодавець, формуючи перелік так званих корупційних кримінальних правопорушень, частково врахував кримінальні правопорушення, які вчиняються «службовою особою з використанням (свого) службового становища», а решту – залишив без належної уваги (наприклад, ч. 2 ст. 149, частини 3 і 4 ст. 157, ч. 4 ст. 158, ч. 2 ст. 169, ч. 3 ст. 176, ч. 2 ст. 189, ч. 2 ст. 201, ч. 3 ст. 206-2 КК України тощо).

Слід зауважити, що наведення у КК вичерпного переліку корупційних кримінальних правопорушень не є вдалим, натомість варто було б передбачити обов'язкові специфічні ознаки корупційних кримінальних правопорушень.

Окремо слід звернути увагу на ст. 375 КК України, яка передбачає відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. Норму визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) [1]. Парадокс такого скасування полягає в тому, що кримінальне правопорушення є «класичним» корупційним проявом кримінальної протиправної поведінки суддів. Відтермінування втрати чинності статті на пів року з дня ухвалення Конституційним Судом рішення призводить до серйозних проблем у правозастосуванні, зокрема, відкриті кримінальні провадження за ст. 375 КК впродовж шести місяців мають розслідуватися, а також розглядатися судами. Компетентні органи, за наявності підстав, мають у цей період відкривати кримінальні провадження. Іншими словами, відтермінувавши втрату чинності ст. 375 КК, Конституційний Суд України дозволив органам досудового розслідування та судам і далі застосовувати неконституційну норму. У разі, якщо Верховна Рада за цей час не приведе ст. 375 КК у відповідність до Конституції, стаття втратить чинність з відповідними правовими наслідками.

При визнанні неконституційною ст. 375 КК, основні аргументи Конституційного Суду України зводились до того, що ст. 375 КК побудована з порушенням принципів верховенства права, позбавлена юридичної визначеності, оскільки послуговується оціночними характеристиками, посягає на незалежність судової гілки влади в частині постановлення вироку, рішення, ухвали або постанови. На жаль, як зазначає М. Погорецький, в Україні притягнення за постановлення завідомо неправосудного рішення за ст. 375 КК нерідко використовується правоохоронними органами, політиками і громадськістю для незаконного впливу на суддів. Однак вчений

вважає юридично й доктринально обґрунтованими та достатньо переконливими судження судді Конституційного Суду С.Саса щодо цього рішення КС, які викладені в його окремій думці. Він, в контексті цього рішення КСУ, звертає увагу усіх правників, у тому числі й суддів КСУ, що такі правові терміни як «завідомість» та «неправосудність» є доктринальними. Вони є цілком зрозумілими для фахівців, а тому їх доктринальні тлумачення не потребують правового закріплення. Такою є практика правових цивілізованих країн [2]. Важко не погодитись із зазначеними аргументами.

Не можна оминати увагою «скандальне» рішення Конституційного Суду щодо неконституційності ст. 366-1 КК України, яка встановлювала кримінальну відповідальність за недостовірне декларування [3]. У своєму рішенні Конституційний Суд України вказав, що «використання юридичних конструкцій, у яких відсутній чіткий перелік законів, *унеможлиблює однозначне визначення кола суб'єктів злочину*, а відсилочні норми унеможлиблюють встановлення кола їх адресатів. Як наслідок, до відповідальності за умисне неподання декларації може бути притягнуто осіб, які не можуть бути учасниками правовідносин з декларування, а тому свідомо не виконали такого обов'язку. Зазначене не узгоджується з поняттям правової держави та принципом верховенства права, закріпленим у частині першій статті 8 Основного Закону України, зокрема такими його елементами, як *юридична визначеність та передбачуваність закону*» (курсив – виділено авт.). Це рішення викликало неабиякий резонанс в правничих колах, політичну кризу та суспільне обурення, оскільки аналізована стаття КК України була своєрідною платформою у боротьбі з корупцією. Аргументи КСУ, що лягли в основу обґрунтування рішення, були розкритиковані правниками. Так, зокрема, М.І. Хавронюк сформував висновок щодо об'єктивної неможливості виконання Рішення Конституційного Суду України [4]. Погоджуємось із висновками, що надані професором М.І.Хавронюком. Звертаємо увагу, що одним із аргументів Конституційного Суду України є неможливість однозначно визначити коло суб'єктів злочину, передбаченого ст. 366-1 КК України. Це твердження виглядає досить сумнівним.

Крім того, Конституційний Суд України вказав, що «встановлення кримінальної відповідальності за декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання суб'єктом декларування декларації є *надмірним покаранням за вчинення цих правопорушень*. Негативні наслідки, яких зазнає особа, притягнута до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених статтею 366-1 КК України, непропорційні шкоді, яка настала або могла настати у разі вчинення відповідних діянь» [3] (курсив – виділено авт.).

Таким чином, можемо констатувати значні прогалини у чинному кримінальному законодавстві в царині регулювання суспільних відносин з «корупційним елементом», що прикро впливає на стан боротьби з корупційними кримінальними правопорушеннями, породжує суттєві розбіжності у тлумаченні КК, який повинен

відповідати принципу правової визначеності та термінологічної точності. «Підливають масла у вогонь» ще й проблеми та суттєві неточності і неузгодженості антикорупційного законодавства в цілому, відсутність єдиної Антикорупційної стратегії. Всі ці термінологічні труднощі можна подолати шляхом уніфікованого підходу до визначень наскрізних і міждисциплінарних понять та системи корупційних правопорушень. Крім того, слід удосконалити існуючий перелік корупційних кримінальних правопорушень, та, керуючись принципом системності нормативно-правового акту, розмістити цей перелік у Розділі 17 Особливої частини КК України.

Прогаляни, що стосуються кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень, слід ліквідувати шляхом внесення відповідних уточнень до чинного КК України, зокрема, до Примітки до ст. 364 КК щодо визначення понять, зокрема, «істотна шкода» та «тяжкі наслідки», «суб'єкт корупційного кримінального правопорушення». Крім того, слід уважно переглянути підходи до визначення спеціального суб'єкта корупційного кримінального правопорушення шляхом вказівки чітких правових орієнтирів, що дають змогу без труднощів класифікувати цих суб'єктів і однозначно вказати, що вони належать до тієї чи іншої категорії спеціальних суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-п/2020. Справа № 1-305/2019(7162/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>.

2. Наслідки парадоксу скасування КС статті 375 КК озвучив учений-юрист. *Закон і бізнес*. 18.06.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/143092-naslidki_paradoksu_skasuvannya_konstituciynim_sudom_statti_3.html.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 року № 13-п/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.

4. Хавронюк М. Висновок щодо об'єктивної неможливості виконання Рішення Конституційного Суду України №13-п/2020 від 27 жовтня 2020 року. URL: <http://185.65.244.102/ua/news/20874700-visnovok-schodo-obektivnoyi-nemogelivosti-vikonannya-rishennya-konstitutsiyogo-sudu-ukrayini>.